



Láng Eszter

## „Lassú percek közt téblábol a nap”

Változatok a létérzésre

De hol is van ez a part, s kik e bolondok, akik benépesítik? Szűk, egyben világunkat leképező tere e kötetnek Nagyvárad, Szűcs László szülővárosa és lakhelye, ahol a költőt madárrajok „szomorú utasaként” hétköznapi és filozófiai gondolatok, a kor, a társadalom, a magány, a magánember problémái foglalkoztatják. Kötete ily módon egzisztenciális alapkérdéseket feszeget. „M(m)egszólítanak madarak / rejtőztek köpenyük alá / vándorkedvük betakar” – mondja –, „messzeségbe kapaszkodni / félúton túl/elég a szárny de kevés a kéz” (*Félút*).

A versek egy része az ember, a társadalmi lény kiszolgáltatottságáról, a diktatúrák hasonlóságáról, egylényegűségéről szól: hívhatnánk aberrációnak is ezt a lényegét: „a vers – mert maga a társadalom – / minden helyzetben társadalomellenes”. „A(a)berráció minden háború” – mondja *Változások* c. versében. „H(h)ulljatok rétekké / omoljatok partokká / ez most a távlat.” (*Kyrie eleison*). Mert valóban ez a távlat a nyolcvanas években, ahonnan datálódnak a kötet versei, akkor is, ha „az öreg gyilkos tenyere / mindig meleg”. És „mint a bárkában / hever egymáson / sok rejtett jel / a rendszer talaján” (*A kiáltvány hátoldala*), amelyben „a(A) jó barát is furcsán néz manapság / a feljelentést zsidóságig írják” (*Hűlt helyünkön*). Talán ezért „mossa a kezét a rendszer” a *Zéjé adaptáció*-ban. A *Tábor*-ban pedig „az ólomkatonák megpihennek / szalonnáznak / és emlékeznek

/ ma este szeretkeznek / holnap este is / a környéken ellenség / nem harcol / a vízcsap is néma” – így fest csendes életképet az elnyomásba való beletörődésről. A vers *Markó Béla* két sorát idézi mottóként: „Zárjátok el a vízcsapot/emlékeztet forrás-csobogásra”.

A bezártságról, kiszolgáltatottságról szól a *Lázálarc* is. Mert milyen is lehetne a nyolcvanas években a költő hangulata?! „C(c)sodával határos depresszió nyom / Európán innen, Nagyváradon.” (*Vészkijárat*). A nyolcvanas években a versírás biztosította számára az életben tartó közeget – nyilatkozta egy interjúban („Mesterséges lélegzés a vers / hosszú rövid hosszú hosszú csend” – olvasható a *Pocskondia* című versben. *Varga Melinda*: „Ez a világ legolcsóbb lázadása” – *Interjú Szűcs Lászlóval = Irodalmi Jelen, 2011. november 26. <http://www.irodalmijelen.hu>*), s az Ady-kör, amely Nagyváradon ebben az időben az irodalommal foglalkozóknak ugyanúgy a szellemi szabadságot jelentette, ahogyan a képzőművészeknek a nagyvárad 35-ös Műhely (Vö.: *Láng Eszter: Tangage, avagy a művészeti gyakorlat radikalizálódása (A nagyvárad 35-ös Műhelyről) = Spanyolnátha, 2011/6. <http://www.spanyolnatha.hu>*).

A nyolcvankilences reményteljes állapotot fogalmazza meg az *Állapot vers előtt* című alkotásban: „felsöpröm a port / rend lesz itt / pesten is fényt kap / a szürke vakolat / szőnyeg alá rejtjük a szmogot” – írja, s így



folytatja: „igen ezt mondom / csak félálom csiíft / eloszlik minden kétely / idegen tárgyaktól szabadul a test / lélektelen tárgy így leszek / végigalszom rendet és káoszt / körülölel egy elvarázsolt / repkénnyel befutott világváros”. Ezzel a verssel zárul a III. rész, hogy a negyedik mottója rögtön felvillantja a jelen valóságát: „Ostoba falak közt az ébredés bárgyú szorongást okoz”, és „Feldübörög egy mannareklám”. A IV. rész első versének címe is árulkodó: *Tündérmesék nincsenek*. Záró szakasza az emberi, családi, házastársi, szeretői összetartást, az egymásra, a másikra számítást hangsúlyozza: „ha összeomlás fenyeget / kulcsoljon magadhoz kezed / zuhanás közben is szeress”.

Az V. rész végképp nehezéket pakol az olvasó szívére, kiábrándulásról, a mindenbe beletörődésről, a magány érzetéről szólnak a költemények, vagy kérdéseket vetnek fel, amelyek rejtett állítások is egyben. Az *Érmellékes* a földet, a földművelő munkát idézi. Az első három strófából hiányzik az alany, csak jelzői jelennek meg. Az olvasó tudja, melyik az a szó, ami a szakaszok végén következne, s amit épp hiánya tesz hangsúlyossá: „tócsák a gyepen / vizek a vetett / a gyomlált / kárhozott / szikes / kisajátított”. Földeken – gondoljuk automatikusan, mely szónak hiánya fájdalmat kelt bennünk, mint általában minden hiány. És hát rendjén való, hogy a soron következő munkát, az őszi vetést el kell végezni: „mert ősz van / vetnek”, s vetnek akkor is, ha zivatar veri el a vetést, vetnek, mert annak van sora.

A ritmus néha egészen játékos, népies, miközben a tartalom kemény, szívbemarákoló: „rajtam paplan rajtad hó / én vagyok a túlélő / te vagy most a folytatás / szorítom a torkodat / te pedig a hangokat / egészen a honvágyig / anyanyelvem csontjáig” (*Kyrie eleison*). A nyelv, a szó, a beszéd, az anyanyelvi kultúra fontossága

nagyon finoman fogalmazódik meg, szinte áttételesen. Épp azért lesz ereje, mert elkerüli a direkt kifejezőmódot. Csak valahol belénk markol, csontig hatol. Érezni a megmaradás törekvését, a nyelvben létezés egyetlen lehetőségét, miközben azt is tudjuk (írastudó indiánként), hogy „a föld a mi kultúránk” (*Szövegminták*). Odint, a költőket védelmező viking istent két versben is megidézi (*A halott Odin játéka*, *Odin a hídon*). Odin maga a vers, a poézis, és a poézis egyben álarc.

Csöndes lázadás ez, egészen halk sikítés, egy emberé, aki tisztaságra, fényre és szabadságra vágyik, és a világ legolcsóbb képeslapjára csak annyit ír: „ez a világ legolcsóbb lázadása” (*Végkiárús*), de a címadó versben is (*Bolondok a hajón*) ugyanez a két sor jelenik meg mottóként.

Gyakran nagyon személyesek a versek, barátokhoz szólnak. Például a *G. úr albumába* című. Nem tudom, kinek írta, ki a titokzatos G. úr. Ám bizonyára minden olvasó megtalálja benne a maga G. urát, a sajátját, miképpen én is. Géczy János jut eszembe, aki *Tiltott Ábrázolások Könyve* című regényében hősét (magát) időnként G-nek nevezi. Géczy köztudottan a rózsák szerelmese, ismerője, kelettől nyugatig, északról délig ismer minden rózsafélét, kertje is tele különféle fajtákkal, Kínába, Nagy-Britanniába s a déli országokba is elutazik, hogy rózsákról szerzett tudását gyarapítsa. Amikor Szűcs Lászlótól ezeket a sorokat olvasom, nekem Géczy lesz G. úr: „Egy-egy tő keletnek, délnek /míg északnak nyílik egy másik, / negyedik nyugat felé éled, / félig halott, félig virágzik.” Nem ez az egyetlen kapocs a kötetben más személyekhez. Megjelenik itt jó barátja, szerkesztőtársa, Kinde Annamária, további költőtársak, mint Szöcs Géza, Sall László, Zudor János, Markó Béla, Rob Ibolya festőművész, miképpen elhunyt személyek is: Doru Belemace, Jorge



Semprun, Madách Imre, Ady Endre, Áprily Lajos, Szilágyi Domokos és Kertész Attila színművész.

A kötet nyelvezete, hangulata modern módon lírai („mintha szeretni / lenne kedvem / olyan ez a táj”), sehol semmi romantikus vagy érzelgős felhang. Szóképei, kifejezései plasztikusak (gyökérperzselő idő, lepkearcú költemény, kulcsszavak hulló gyöngysora, hangsúlytalan délután, üvegszemű pára, napfényitta szív, rendszermosdató, lelki térerő, a forradalom hazament ebédelni, virgácskölcsonzó, pártállatiság stb.). Találunk szép, újszerű versformát is (*Európán túl*) és „kísérleti verset” (*Búgócsiga*). Az *Utóhang Bálint napra* viszont Balassi két sorát építi heterometrikus strófáiba, s a vers végül egy négyes rímű, három tizenkettes és egy tizenegyes sorból álló szakasszal zárul – ez tehát formailag is balassias, régi-es. A *Gombostű hegyén* szonett, *A herceg szól* úgyszintén, ez utóbbi a shakespeare-i mintát követi (utolsó hat sorának rímsorrendje tehát *ef ef gg*). A kötetben végigvonul a lepke-motívum, hol a címben (*Lepketorzulás, Játék a lepke téren*), hol a verstestben jelenik meg, például: „Szívem helyén / egy lepke” az *És...* című, nyolc rövid, egy- és kétszavas sorra tördelt műben, de más-hol is (*Avarposta, Fogatlan elégia, Negyed nyolc, Születésnapomra*). Ily módon némiképp hasonlítható Szügyi Zoltánnal, nála is jelentős szerepe van a pillangónak.

Szűcs László karácsonyi verse – vagy legalábbis lehetne karácsonyi verse – az *Énekidő*. Már a címe is megragadó. A mondanivaló megfogalmazása visszafog-

gott, szaggatott, ámde pontos. Minden strófának súlya van, a megváltás kérdőjelei teszik súlyossá, s a szigorú felépítés. A kötetnek ez az egyik lehangsúlyosabb mondanivalójú darabja, a súlyt különösen erőssé teszik a következő szavak: megváltható-e, emlékezetkiesés, kitapintható csodák, üres a jászol, hinni ma nincs mód, félelem tükre, keveseké a csönd a tiszta. De nem csak a csönd lehet tiszta. E szó kimondása nélkül is az álságmentes tisztaság keresése fejeződik ki a némiképp abszurd *Csak úgy, egyedül*-ben. Megrendítő az állítmányok nélküli *Üresjárat*, amelyben a mindennapok véletlenszerű mozzanatait a katonai vezényszavak ellenpontozzák. A Csend máshol is felbukkan, ellenkező érzéseket váltva ki. Poros a csend az *Ipari park* c. versben, amelynek második szakasza egy elhagyott gyárat idéz: „Mellétünk egy gyár van, / de ember már nincs, / csak por meg csend, / poros csend a gyárban.” A kötet utolsó verse a *Szóltlan szerda*. A reggeli szürkeség, a nap indulása a téma. Záró sora lehangoló: „meghal bennünk a várakozás”. Az ezt előző Advent is hasonló hangulatú: „Szecesszió. Se szellem, se vízió már. / Csak észak-fok, / meg titoktalan ismerősök.” „Menekülés, megfutamodás ez a végállomás nélküli / körjárat. Hahó, kontroll! Csalóka hűséged / foglya vagy...”, miközben „h(H)ideg van, / füledben ismeretlen csengőhangok.” Jársz, mert járn látszol, a villamos is elbitangolt, / tudjuk jól, ő is aluszik. S míg tabletták nélkül teszi, / álmában lekopnak oldaláról / a szalámi-gyár hirdetései.” „Így állsz itt most. Bevár a vers. / Árnyékod melegít: áttelelsz.”

(Szűcs László: *Bolondok a parton. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2010. Szerkesztette: Balázs Imre József.*)